

התוכנית לניהול סכסוכים: איך מנהלים מחלוקת לשם שמים? מבוסס על לקו"ש יח/202 ואילך

נער מתכונן לבחינות הבגרות בהיסטוריה. הוא פונה לאבא ושואל: "איך פרצה מלחמת העולם הראשונה?". לאבא אין מושג אבל הוא יהודי ולא מכיר את צמד המלים "לא יודע". הוא עונה: "בלגיה פלשה להולנד". האימא היא ד"ר להיסטוריה ומתפרצת לשיחה: "מה אתה מבלבל את הילד? הוא יגדל בור כמוך. המלחמה פרצה לאחר שירו בירוש העצר האוסטרי".

האבא תוקף בחזרה: "מי שאל אותך בכלל? תחזרי לפינה שלך ותשתקי". הילד אומר: "זה בסדר, הבנתי איך פרצה מלחמת העולם הראשונה..."

נפתח היום עם וידי: רוב היושבים כאן בחדר מחזיקים סוד כואב שהם מעדיפים להחביא אותו ולא לדבר עליו ברבים: כמעט בכל משפחה יש מריבה. יש מישהו שמחק מישהו, הוא לא מדבר איתו ורואה בו את כל הרוע שקיים. הורה עם ילד, כלה עם חמות, אח ואחות, גיס וגיסה. והאמת היא שכך המצב בכל התארגנות של אנשים וקל וחומר יהודים, בבתי כנסת, בקהילות ובעמותות. זה שונא חבר עמותה שחולק עליו, ההיא כועסת על עובדת שמשתיקה אותה בעבודה, היא כועסת על הבעל שלא רוצה לשטוף כלים, והוא פגוע מהחבר שהתחיל לעשות כסף וכבר לא מרים טלפונים.

זה טבע האדם: כל אחד רוצה שליטה ומעמד וכוח, ובדרך הוא פוגש אנשים אחרים שרוצים אותו הדבר והם נתקעים אחד בשני. מעבר לכך, כל אחד הוא אישיות שונה ומגיב אחרת, בחסד או בגבורה, באהבה או בתוקף, ותמיד יהיה מישהו שיחשוב שהוא טועה לחלוטין וגורם נזקים חמורים.

והשאלה הגדולה היא איך מנהלים סכסוך בתוך גבולות? איך חיים עם אדם שחולק עליך, שולל את דעתך ומאיים על האגו שלך? השאלה בה נדון היום איננה איך להשיג אחדות אידיאלית שאין בה חילוקי דעות, אלא נבקש לדעת את ההיפך: איך שורדים עם אדם שלדעתך הוא מסוכן, חסר גבולות ועלול להרוס כל מה שבנית?¹

בואו נפתח עם להוציא את הערמונים מתוך האש ונוריד את מפלס המתח. בואו נבין תחילה שהוויכוח הוא שלב בלתי נמנע במערכת יחסים ולעולם לא נוכל למנוע אותו.

מדוע מתווכחים? כי אנו **שונים** וכל אחד מציב דגשים אחרים בחיים. הנה וארט מופלא מפרשת קרח:

ב. פרשת קורח מספרת את המרד הגדול נגד משה. זה היה החטא השלישי ברציפות מאז התחילו בני ישראל את המסע לכיוון ארץ ישראל. אחרי שבפרשת בהעלותך קמו "מתאוננים" וחירפו את ה', בפרשת שלח קמו "מרגלים" ומרדו **בארץ ישראל**, עכשיו הגיע המרד בסלע האחרון: **משה רבנו**.

קרח טען שצריך **שוויון בעם**. "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". מה פתאום שני אחים מחזיקים את עצמם כמורמים מעם וקובעים כיצד להתנהל. כולנו שמענו את קול ה' בהר סיני ולכן כולנו באותה דרגה ויכולים לנהל את עצמנו באופן דמוקרטי.

מה שהוציא את קרח מהכלים היה בחירת הנשיא למשפחת קהת: לכל משפחה ממשפחות הלויים היה נשיא משלה. לקהת היו ארבעה בנים – עמרם, יצהר, חברון ועוזיאל. בני עמרם – משה ואהרן –

¹ ד"ר ג'ון מרדכי גוטמן הוא פסיכולוג יהודי אמריקאי שנחשב לאחד מיועצי הזוגיות הטובים בעולם. לפני למעלה מ-40 שנה הוא הקים בווישינגטון "מעבדת אהבה" ובה חוקר את שאלת השאלות: מה התכונה החשובה ביותר לשימור קשר זוגי? ומה התכונה שמפרקת והורסת מערכות יחסים?

אחרי עשרות שנות מחקר הוא עלה על הנוסחה המדויקת ולטענתו הוא יכול לשבת עם בני זוג למשך רבע שעה ולכתוב את סיכויי ההישרדות שלהם מעבר לשלוש השנים הקרובות. הוא צודק בתשעים אחוז מההערכות שלו. **הדרך בה אנחנו רבים** – היא הכלי החזק ביותר לניבוי מערכות יחסים. גוטמן בודק את זה כך: הוא מעלה נושא טעון לוויכוח ועוקב אחרי הדרך בה בני הזוג מנהלים מחלוקת. הוא שואל "מי צריך לצאת מהעבודה כדי להחזיר את הילד מהגן?" "מי צריך לקחת עבודה נוספת כשחוב המשכנתא תופח?" או "מי אחראי לנהל את הכסף?". הוא מאפשר לצד אחד לומר את דעתו, אחר כך לצד השני, וסגנון ניהול הוויכוח שלהם כבר מגלה את הכל.

קיבלו את הנהגת העם ולכן קרח היה בטוח שהתפקיד הבא בשרשרת יינתן לבן האח הבא – יצהר, דהיינו הוא. ואולם משה קיבל מפי ה' למנות את אלצפן בן עוזיאל, צעיר האחים. וזה היה הקש ששבר את קרח. הוא הגיע למסקנה שמשה ואהרן בודים דברים מלבם ומספרים אותם בשם ה'.

כל מהלך תלוי **בעיתוי** הנכון, והרמב"ן כותב כי קרח פרץ בדיוק בזמן. הקרקע הייתה בשלה מאי פעם למרד נגד משה. זה היה אחרי חטא המרגלים בו לראשונה משה לא הצליח לבטל את הגזירה הקשה וכולם ידעו שהם בדרך לאבדון. המרירות הייתה עמוקה וכך הייתה הדלת פתוחה לתסיסה של קרח. במהרה הוקמה סביבו "קואליציית ממורמרים", אסופת אנשים שסחבה חשבונות ישנים מול משה:

1. במדבר טז: ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן: ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם.

קודם כל היו דתן ואבירם ובני משפחותיהם ששנאו את משה באופן אובססיבי עשרות שנים² וחיפשו הזדמנות להכשיל אותו. אחר כך הגיע קרח להישג משמעותי וצירף לקואליציה את 250 ראשי ורבני העדה, שהתורה יוצאה מכליה לתאר את מעלתם:

סנהדרין קי: 'נשיאי עדה' מיוחדים שבעדה, 'קראי מועד' שיודעים לעבר את השנים ולקבוע את החדשים והתקופות [מלאכה שהצריכה חכמה מרובה], 'אנשי שם' שהיה להם שם בכל.

מה רצו ראשי העדה? הרמב"ן אומר כי כולם היו בכורים שהיו אמורים לעבוד במקדש, ולאחר חטא העגל נגזר שהכהונה תינטל מהבכורים ותועבר לידי שבט לוי, שבטו של משה. ולכן הם התקוממו בזעם וטענו ששוב משה דואג לג'ובים למקורבים אליו. אחרי שלקח לעצמו את ההנהגה, לאהרן ולבניו את הכהונה הגדולה, עכשיו מעביר את כל עבודת המקדש לבני שבטו.

רמב"ן: שכעס קרח על נשיאות אלצפן ... וקנא גם באהרן כמו שנאמר 'ובקשתם גם כהונה'. ונמשכו דתן ואבירם עמו .. וטענתם: 'להמיתנו במדבר' 'ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו' ... והיו אלה הנקהלים [250 ראשי העדה] כולם בכורות, כי על כן חרה להם על הכהונה [שנועדה להם]. ולכך אמר להם משה שיקחו מחתות כמנהגם הראשון ויתגלה הדבר אם יבחר השם בהם או בכהנים.

וכאן מגיעים אל הנקודה החשובה לענייננו: העונש המוזר בו נענשה עדת הקושרים. משה הציע ל-250 ראשי העדה לערוך את מבחן הקטורת, שהיא מלאכת הכהנים וכך יוכלו לבחון האם הם נועדו להיות הכהנים או שבט לוי בהם בחר משה. למחרת בבוקר התכנסו בפתח אוהל מועד לקיים את מבחן המחנות, ואז הכול קרה במהירות: הקב"ה הורה למשה לעזוב את המקום ולרוץ לאוהלם של דתן ואבירם. משה נעמד שם ועשה דבר שלא עשה מעולם.

הוא התחנן לקב"ה להרוג אותם, ולא זו בלבד, אלא שביקש להמית אותם במיתה משונה שלא הייתה כדוגמתה מעולם: שהאדמה תפתח את פיה ותבלע אותם חיים. והדברים מתממשים מיד, האדמה נפתחת, בולעת אותם לתוכה ושוב נסגרת מיד. המפרשים מדגישים כי לא היה זה רעש אדמה מוכר שבולע אנשים לתוכו, כי אז האדמה לא נסגרת ונותרים בה בקיעים וסדקים. אלא עונש שלא היה כדוגמתו: נפער פה באדמה שבלע לתוכו את האנשים כשהם חיים ומיד נסגר.

ואז מספרת התורה על עוד דבר מוזר: במקביל לכך שמשפחת קורח, דתן ואבירם נבלעים באדמה, פורצת אש באוהל מועד ושורפת את 250 ראשי העדה.

במדבר טז: ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני ... ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה': ויהי ככלתו לדבר ... ותבקע האדמה אשר תחתייהם: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ... ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת.

סיפור הבליעה באדמה מקבל משנה תוקף, בסוגיית האגדות של רבה בר בר חנה:

² בעבר דיברנו על כך ש**עשרות שנים** קמים "אנשים" מול משה ונאבקים בו וה"אנשים" הם דתן ואבירם. כך נאמר במצרים: "והנה שני אנשים עברים ניצים" ואחר כך מלשינים על משה שהרג את המצרי. כך אחרי נס המן: "ויותירו אנשים ממנו עד בוקר". וכך בחטא המרגלים: "ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה".

בבא בתרא עד: פעם הלכתי במדבר ופגשתי סוחר ישמעאלי שאמר לי בא ואראה לך את בלועי עדת קרח. הלכתי עמו וראיתי שני בקעים בקרקע ויצא מהם עשן. לקח גיזת צמר, הרטיבה במים, נעץ אותה בראש הרומח שלו והכניסה לתוך הבקע וכאשר הוציאה, היתה גיזת הצמר חרוכה באש. אמר לי: מה אתה שומע מתוך הקרקע? ושמעתי שהיו אומרים: משה ותורתו אמת ואנחנו בדאין.

והתמיהות גדולות: א. איך "אוהבם של ישראל" מבקש למתנגדיו **משפט מוות?** ב. למה משה מתעקש על עונש מחריד שלא שב מעולם בו אנשים נופלים **חיים לתוך האדמה?** האם חסרים עונשים שיכולים להוכיח את צדקתו, כמו מכת בכורות במצרים או האש שירדה לאלוהו בהר הכרמל? ג. למה אירעו שני ניסים נפרדים ועדת קורח נבלעה באדמה, בעוד שראשי העדה נשרפו באש?

אלו שאלות גדולות משום שהקב"ה לא מעניש סתם לפרוק כעס. כל עונש אלוקי הוא **סנקציה ישירה** **שנגררת מהחטא**, החטא עצמו גורר את העונש ולא עונש שרירותי, כדברי חז"ל שהקב"ה מעניש מדה כנגד מדה. מה אפוא הקשר בין מעשי קורח לבליעה באדמה ולראשי העדה שנשרפו באש?

בנוגע לעצם עונש המיתה, מבואר באלשיך ועוד כי לא היה מרד מסוכן כמרד קרח. הוא ערער את היסוד הקריטי ביותר באמונה שלנו, שהתורה היא מהשמים ומשה הוא שליח ה'. לכן היה הכרח לגדוע מיד את הפקפוק שיצר קרח. אבל השאלה הגדולה היא למה דווקא עונש כזה של בליעה באדמה, ובמקביל עונש נוסף של שריפה באש לראשי העדה?

אברבנאל השאלה הט"ו: למה התפלל משה על פי הארץ שתפתח ותבלע אותם ולא התפלל על האש שתשרפם? מה היחס אשר לעונש הזה עם פשעם? כי השרפה היא עונש מתייחס לפי שנכנסו לעבוד עבודה להקטיר קטורת אשר לא כדת ואולם אין הבליעה כן?

רבנו בחי"י כותב שהבליעה מסמלת את הנפילה לגיהנום, כמו לשון משה עצמו: "ירדו חיים שאולה" ו"שאול" הוא המדור השביעי והקשה ביותר בגיהנום (בנוסף ל"אבדון", "באר שחת", "צלמות" וכו'). אבל עדיין תמוה: למה ראשי העדה נענשו בעונש אחר? ולמה דווקא אצל אנשי קרח הודגש שהם נפלו לגיהנום והרי כל הרשעים מגיעים לאותו מקום?

בשיחה ארוכה ומסועפת, מעניק הרבי מליובאוויטש הסבר כביר לרעיון הבליעה והשריפה: זה לא היה עונש, זה היה המענה לקרח. זאת הייתה תוצאה ישירה מהסדר העולמי החדש שהוא ניסה לייצר. קרח היה הקומוניסט הראשון, הוא טען לשוויון, "כולם קדושים". אין פערי מעמדות ואין הבדלי יכולות. כולם קדושים, כולם חכמים, כולם עשירים וכולם גיבורים. אנשי שבט דן יכולים לדבר עם האלוקים כמו משה ואילו משה צריך להוביל עגלה כמו שבט דן.

אמר לו משה: תראה מה חוללת. **אחדות מזויפת מייצרת את המחלוקת החמורה ביותר**. כאשר הופכים אנשים גדולים לקטנים וקטנים לגדולים, זה רק מעמיק את המרחק וגורם שהם יהיו עוד יותר קוטביים. הנה, האנשים השפלים של עדת קרח – שהוא ניסה להגביה אותם – **נפלו יותר עמוק לתוך האדמה**, ואילו האנשים הגדולים כראשי העדה – שהוא ניסה להוריד אותם למעמד שווה עם כולם – נשרפו באש **ועלו למעלה**.

אחדות היא לא "אחידות", אחדות היא "שלמות הפכים", כזו שכל אחד מביא את היכולות שלו לתוך מערכת היחסים. המילה "שלום" היא מלשון "השלמה", פירושה הפכים שמשלימים ומאזנים האחד את השני. כמו תזמורת סימפונית שמורכבת מכלים שונים והשילוב ביניהם יוצר הרמוניה³.

שמעתי פעם משפט מלא חכמת חיים: **גבר התאונן אצל יועץ זוגי שאשתו הפוכה ממנו ורואה את החיים אחרת. ענה היועץ: "ה' נותן לאדם את מה שהוא צריך ולא את מה שהוא רוצה..."**

ליקוטי שיחות יח/10-209: כאשר אומרים 'כל העדה כולם קדושים' ונפלות המחיצות בין כהנים וישראלים – שדווקא מצד המחיצה הזו נוצרת שלמות השלום, כי מדרגה אחת משפיעה בשנייה וכך כולן משלימות את ציור הקומה של כללות ישראל – נעשה מזה פילוג והתחלקות בין יהודים, עליה

³ בכך מפרשים את המשפט "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", והתמיהה ידועה: האם "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם?!" הרי כל הליכותיהם היא מחלוקת לשם שמים?! אלא שהשלום האמתי הוא זה בו כל אחד מבטא את הגישה האישית שלו ובצירוף רוב הדעות נוצרת הרמוניה מתוקנת.

הסתלקות של העליונים בעם מול ירידה של התחתונים... ולכן 250 מקטירי הקטורת שהיו נשיאי עדה' נשרפו באש [עלו למעלה] ואילו דתן ואבירם שהיו אנשים פחותים נבלעו באדמה.

קעת עומדים מול העיניים יסודות הויכוח: אנו מתווכחים כי אנו שונים, כי הדגשים שאנו מעמידים בחיים הם אחרים. וזה לעולם לא ישתנה וגם לא אמור להשתנות. לא נוכל להכחיש את השונות בינינו בעזרת דיכוי הדעה השונה או הכחשה שלה. תמורת זאת מוטב לפתח דרך שתלמד אותנו להתווכח לשם שמים ולפתוח ערוץ להבנת דרכו של הזולת.

[ג. נעיר כי לפי זה – שקרח פעל לאחידות ואילו משה פעל לאחדות ההפכים – ראיתי שני רעיונות נפלאים:

בספר תהלים יש כמה מזמורים בשם של בני קרח, אלו הדברים שאומרים בני קורח ממעמקי האדמה: "למנצח לבני קרח מזמור" (תהלים מז), "שיר מזמור לבני קרח" (תהלים מח), השיר של יום שני⁴) "למנצח על הגתית לבני קורח" (תהלים פד) ועוד. הפלא הוא שכל המזמורים הללו מדברים על שבח ירושלים: "בחר לנו את נחלתנו אשר אהב" (תהלים מז), "גדול ה' ומהלל מאוד בעיר אלקנו הר קדשו, יפה נוף משוש כל הארץ" (תהלים מח), "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'" (תהלים פד).

מה יש לבני קרח עם ירושלים? הרי הם מעולם לא הגיעו לארץ? בספר הזוהר מובא רעיון מיוחד והרבי מאריך בו מאוד בשיחה שם: בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, הוא היה מקטיר קטורת והיה מוסיף לה תבלין בשם "מעלה עשן" שהיה גורם לכך שהאש תיתמר למעלה. מסביר הזוהר כי המילה "עשן" היא ראשי התיבות של שלוש הרבדים המרכזיים בבריאה: "עולם [מקום], שנה [זמן], נפש [אדם]" וביום הכיפורים היה מפגש של שלוש הרבדים הללו: הכהן הגדול מאחיו [נפש] עמד במקום הקדוש בעולם בבית המקדש בירושלים [עולם] בזמן הקדוש בשנה יום הכיפורים [שנה]. ולכן הכהן מקטיר "מעלה עשן" לסמל את העלייה של כל ה"עש"ן.

כשמשה דחה את טענתו של קרח, הוא מביא דוגמה מה"מעלה עשן" שהקריבו בבית המקדש ביום הכיפורים: הוא אומר לקרח 'נכון שאתה רוצה להיות כהן גדול', אבל לא זה העולם שאלוקים ברא. לא כולם כוהנים גדולים, לא כל הערים הם ירושלים ולא כל הימים הם יום הכיפורים. היופי של החיים הוא ברבגוניות שלהם: יש מי שהוא כוהן גדול ואחרים הם ישראלים שמסייעים לו ומסתייעים ממנו. יש מקום שהוא ירושלים והמקומות האחרים דבקים בו. יש יום שהוא יום הכיפורים וכל השנה היא אחרת ומהווה הכנה אליו. הראש משרת את הרגליים והרגלים משרתות את הראש.

ולכן בני קרח בתוך האדמה שרים "ירושלים, ירושלים", הם כבר מבינים את המסר שלא נולדו אחידים, ולא כל מי ששונה ממך הוא אויב שלך.

עוד רעיון יפה: הרמ"א ושאר פוסקי אשכנז כותבים בהלכות הבדלה שהמנהג הוא למלא את הכוס על גדותיה וכך נשפך מעט החוצה. וזאת בתור סימן ברכה בתחילת השבוע. בספר "מטה משה", אחד הספרים החשובים על טעמי אשכנז שחיבר תלמיד המהרש"ל לפני כ-500 שנה, מביא טעם נוסף:

2. מטה משה תקד: וכשמבדילים על הכוס שופכים מהיין על הארץ, דאיתא בב"ר כל בית שלא נשפך בו יין – אין בו סימן ברכה... ועוד טעם לשפיקה זו דכתב הריקנטי [מראשוני המקובלים באיטליה] פרשת קרח ... דכתיב 'וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה' והם [בני קרח] לא יורדים לשאול עד שישראל עושים הבדלה, דכתיב 'הבדלו מתוך העדה הרעה' ... ולתת לעדת קרח את חלקם.

זה נשמע כמו מדרש פליאה: מה הקשר בין בני קרח להבדלה על הכוס, שהם אינם חוזרים לגהנום עד אחרי הבדלה? ומה משמעות העניין שאצל בני קרח נאמר לשון "הבדלו"?

הרעיון עמוק: קרח ניסה לקעקע את המושג "הבדלה", הוא התכחש לעובדה שהקב"ה ברא עולם עם פערי מדרגות, אישיות ותפקידים. הוא ניסה לייצר אשליה רומנטית שכולנו בעלי ייעוד שווה. לכן בעת ה"הבדלה", כשאנו מחדדים את חילוקי התפקידים בעולם הזה – "בין אור לחושך, בין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה" - נותנים לעדת קרח את חלקם.

⁴ אומרים אותו ביום שני, משום שביום זה נבראה המחלוקת בין רקיע העליון לרקיע התחתון.

ד. נשוב אל יסודות הוויכוח ונוכל להבין משנה מפורסמת:

3. אבות היז: כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים - אין סופה להתקיים. איזו מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו.

כמובן, מדובר במשנה קשה להבנה שאפילו מילה אחת בה לא מובנת: א. מה הפירוש "כל מחלוקת שהיא לשם שמים"? ממתי מציבים אידיאל של מחלוקת? למה המשנה לא מציבה יעד יותר נעלה: 'כל מקום שאין בו בכלל מחלוקת סופו להתקיים'?

ב. מה הפירוש "כל מחלוקת לשם שמים סופה להתקיים"? מי מבקש מחלוקת שתתקיים? הרי מחלוקת היא מצב כואב שאמור להתבטל?

ג. מה כוונת המילים האחרונות "ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו"? הרי קורח לא חלק עם עדתו אלא עם משה ולכן צריך להיות כתוב 'מחלוקת קורח ומשה', כמו "מחלוקת הלל ושמאי"?

מדרש שמואל: והרב מנחם המאירי תמה איך ראוי לומר על מחלוקת שתתקיים? והרי אי אפשר להתקיים אלא אחת מן הדעות ומלת 'מחלוקת' כוללת השני צדדים ואיך יתקיימו שניהם?

המפרשים לדורותיהם צועדים באותה גישה: התורה לא מעודדת רק חיים ללא מחלוקת. אדרבה, יש יתרונות עצומים במערכות יחסים שיש בהם וויכוחים וחילוקי דעות ואי הסכמות נוקבים. שכן הוויכוח הוא הגשר אל הזולת, הוא הכלי לצאת מהקונציה של עצמך ולהכיר את הראש האחר וליצור עמו הרמוניה. אדם חכם אמור להעריך את המחלוקת ולהבין שלא כל מי שחולק עליך אויב שלך.

לכן האידיאל הנכון הוא "מחלוקת לשם שמים". להתווכח ללא אגו ולא לתת ליצר הרע את התענוג להפוך וויכוח ענייני למריבה אישית – שבין שניהם מפרידה מחיצה דקה מאוד.

המשנה ממשיכה: "מחלוקת לשם שמים סופה להתקיים", שכן מחלוקת שמתנהלת נכון, כל הגישות שמעורבות בה יתקיימו לנצח, הן יישארו כגישות ענייניות שצריך לקחת אותן בחשבון כדי לעמוד על יסודות הנושא. בעוד שמחלוקת אישית כקורח ועדתו – אינה מתקיימת ואינה משאירה שום תובנה בעלת ערך. [ראו תוספת חשובה בהערה⁵].

לב אבות [שלמה לבית הלוי, מרבני סלוניקי לפני כ-400 שנה]: הויכוח בין הצדדים הוא סיבת יציאת הדבר לאור והיוודע האמת ולכן הספקות והקושיות הן מבוא גדול להשגת המבוקש. והחוקר [אריסטו] אמר שהספקות עשו את האנשים חכמים. ולכן כשהמחלוקת לשם שמים ... סוף אותו מחלוקת שיתקיים, כי אף שהאמת תישאר כצד אחד, שני צדדי המחלוקת יתקיימו ויהיו נזכרים יחד, הואיל וכדי לדעת האמת צריך להעריך שתי הכתות ועם המחלוקת עצמו תתברר האמת.

ולכן נאמר "מחלוקת קורח ועדתו" ולא 'משה וקרח', משום שמשה לא היה צד במחלוקת שלא לשם שמים. הוא התאמץ לשמור על גבולות שיח שפויים ואילו קורח חתר להביס ולסלק אותו מהזירה.

בהערה הובאה תוספת נפלאה לעניין ממקרה "חנית קיקוס"⁶.

⁵ **מחיר המחלוקת:** הברטנורא מסביר את המילים "סופה להתקיים": שבעלי המחלוקת יאריכו ימים ולא יינזקו, בעוד שמחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים וסופם של בעלי המחלוקת יהיה כקורח ועדתו. מחמת חשיבות הנושא אולי כדאי לספר את הפרט הקשה הבא: בתחילת שנת תשי"ח פרץ וויכוח בכפר חב"ד והופעלה אלימות נגד אחד התושבים. באגרת ששלח הרבי מליובאוויטש (אג"ק טז ה'תשפג) ציין עובדה מדהימה: עד אותו יום, **תשע שנים** מיום הקמת הכפר, "לא נפקד ממנו איש". איש לא נפטר ממיסדי הכפר. והרמז הנורא היה ברור: המחלוקת מסירה מכם את הברכה ששרתה עליכם. ואכן סמוך מאוד להגעת המכתב, נפטר מישהו מתושבי הכפר משריפה בדירתו ובמהלך אותה שנה, הלכו עוד כמה אנשים.

⁶ **מקרה חנית קיקוס:** ההבנה של חשיבות הפערים, מבארת הלכה תמוהה ביותר ובהקדים: בערב קיצי לפני 27 שנה המתינה נערה בשם חנית קיקוס לאוטובוס ביציאה מאופקים לכיוון באר שבע. חנית נעלמה באותו ערב ולא יצרה עוד קשר. המשטרה עצרה פועל בדואי מרהט בשם סלימאן אל עביד, עובד במחלקת התברואה בעיריית באר שבע, והאשימה אותו ברצח הנערה ובכך שטמן את גופתה במזבלה בה עבד. המשטרה הכניסה מדובב לתא המעצר שלו וסלימאן הודה במעשה. בית המשפט קיבל את גרסת המשטרה ודן אותו למאסר עולם.

נותר רק להבין איך מצליחים להתווכח ללא אגו? הרי פערי האישיות יוצרים פערי גישות ופערי הגישות מובילים לאי הסכמות ואי ההסכמות מאיימים על האגו, ואז אנו מרגישים מאוימים ומתפוצצים מול אדם שחושב אחרת מאתנו. איפה נמצא הגבול הדק בין מחלוקת לשם שמים למחלוקת לשם אגו?

נזכיר שלושה כללים שהתרחשו אצל **הלל ושמאי עצמם** וזה מוכיח שמחלוקתם היתה לשם שמים:

1. **להמשיך לדבר:** חייבים ליצור הפרדה בין המחלוקת העניינית ובין החיים המשותפים. בין הנאמר ובין האומר. הגמרא אומרת "ואת והב בסופה", הוי אומר שאחרי תום המחלוקת בבית המדרש, מגיע תור האהבה. הכוונה היא שדווקא אדם שאתה מתווכח אתו, חובה להדגיש את האהבה אליו. להמשיך להתעניין מה נשמע, ללכת לשמחות שלו ולחגוג עמו. אין מצב לניתוק טלפונים וחרמות.

אנחנו מתווכחים בראש, אבל אוהבים בלב⁷, כי האדם הוא הרבה יותר מאשר הדעות שלו. הנה סיפור מרגש עד דמעות שזכה לכתבה בטלוויזיה לפני כמה שנים⁸: נחמן שטיצר הוא מורה צעיר במודיעין עילית, שמוביל ילדים לבית הספר בתור השלמת הכנסה. באחד הימים החמים של אוגוסט 2012 הוא הגיע לבית הספר, הילדים יצאו והוא נעל את הרכב. מה שהוא לא ראה שילד בן 3 נרדם שם, חיים בוימל ע"ה. כשהוא חזר בסוף יום העבודה לרכב, חיים לא היה בעולם.

עולמו חרב. מספיק לראות את התמונות שלו בהארכת המעצר ולהביט באדם שחיוו נמחצו תחת הטרגדיה. ואז קרה משהו שלא יאומן: בעוד שהוריו הצעירים של הילד התפרקו לחלוטין בימי השבעה, סבו, ישראל לייכטר, הגיב אחרת. הוא טיפוס אופטימי ושמח, איש חסד אמיתי, שמנהל מטבח לנזקקים ומספק מאות מנות מדי יום. הסלון שלו מלא בתמונות של חיים בוימל הפעוט ע"ה, אבל הוא ראה גם את התמונות מהארכת המעצר וראה לפניו בחור צעיר, עם אישה וילדים, וחיים שנחרבו תחת המשקל של הרשלנות הנוראה.

הוא העביר הודעה לנחמן ששהה במעצר בית כי הם רוצים שהוא יבוא לבקר בשבעה. נחמן התחנן לא ללכת, לא להביט בעיניים של האימא, אבל הסבא לא וויתר. אחר כך כשהחל המשפט והתביעה דרשה שלוש שנות מאסר על הריגה ברשלנות, הסבא ביקש להעיד לטובתו של נחמן. הוא אמר שיש לו אישה וילדים קטנים שצריכים אבא מפרנס, ומי ירוויח מכך שישב שלוש שנים בכלא. הסבא תיאר בקול שבור את הגעגועים שלו לנכד, "כשהוא נכנס היה אור בבית", אבל יחד עם זה ציטט את דברי התלמוד הירושלמי כי כאשר אדם חותך בשר ויד אחת חותכת את היד השנייה – היד הנפגעת אינה דורשת לכרות את היד הפוגעת. בית המשפט התרגש מהגישה הזו ושפט אותו לעבודות שרות.

בחודשים הבאים החלו לייכטר ושטיצר להוביל קמפיין משותף במטרה לקדם מודעות לסכנה בהשארת ילדים ללא השגחה במכוניות. ואחר כך קרה עוד משהו: כמה חודשים אחר כך, נולד בן לנחמן שטיצר, והם קראו לו: "חיים...". הסנדק היה הסבא, ישראל לייכטר.

מאוחר יותר, חזר האיש מההודאה וטען כי הוצאה ממנו בכוח. גם הגופה של חנית לא נמצאה במזבלה, אלא אחרי שנתיים בבור ניקוז בכניסה לבאר שבע, מה שלא התאים עם הגרסה שבנתה המשטרה. הוויכוח הציבורי אודות הרשעתו נמשך, עד ששר המשפטים, דניאל פרידמן, העביר את התיק לבדיקה חוזרת אצל הגברת מרים בן פורת שהייתה מבקרת המדינה. הפרקליטה אישרה את עצם ההרשעה, אבל המליצה לקצר את עונשו מהטעם המעניין הבא: ההרשעה התקבלה על סמך מחלוקת בין השופטים ולא הייתה פה אחד. אבל אילו הייתה מתקבלת בהסכמה מלאה - הדבר היה מוכיח את המוחלטות שלה. וכך מקובל בכמה מדינות כמו ארצות הברית, שהרשעה פלילית חייבת להתקבל פה אחד.

וכאן עולה תמיהה עצומה שהיא אחת השאלות הגדולות על המשפט העברי. הרמב"ם פוסק בהיפך (סנהדרין ט): "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחילה ואמרו כולם חייב – הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין – ואז יהרג". כלומר, אי אפשר להרשיע כאשר הדין מתחיל בהסכמה! רק אם הדין נפתח בחילוקי דעות ואחר כך נוצרה הסכמה או רוב – ניתן להרשיע אותו. והתמיהה היא עצומה: עד ששני יהודים מסכימים על משהו, מדוע מבטלים אותו?

ישנו הסבר מרתק בספר "לב אבות" שהובא בתחילת הדברים: "הדבר הזה נעלם מעיני המלעיגים על מה שאמרו חז"ל שאם היו כל הסנהדרין מחייבין מיתה לאיש אחד לא היה מומת ... הטעם אשר שמעתי בזה בשם הרמב"ם ז"ל ... להודיע ולהשמיע שכשאין כת מנגד על פי קושיות וטענות בחקירה מן החקירות - אי אפשר שיצא הדבר לאור ואפשר שכולם יפלו בטעות". בלי מחלוקת אי אפשר להגיע לחקר האמת. דעה שונה היא לא טרגדיה, היא מייצגת גישה שונה ומקורית במטרה לרדת אל שורש העניין.

⁷ וארט יפה: בתפילין של ראש יש ארבע פרשיות נפרדות, בעוד בתפילין של יד, ארבע הפרשיות כתובות ברצף על פרשה אחת. כי בראש מותר להתווכח, אבל בלב מוכרחים להישאר מאוחדים.

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=ZDfJpJqp1Es>

אם מדברים על להמשיך לעמוד בקשר, כל שכן לא לחפש ניצחון ותבוסה על הצד שכנגד. הפרשה מספרת עד כמה משה מתחנן לקיים תקשורת עם דתן ואבירם (עד הרגע האחרון), בעוד שהם עונים בשנאה: "העיני האנשים האלה תנקר – לא נעלה". אנחנו רוצים להביס ולסלק אותך מהזירה.

4. משנה יבמות א: אע"פ שאלו אוסרין ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטומאות שאלו מטהרין ואלו מטמאין, לא נמנעו עושין טהרות אלו ע"ג אלו [לשאלו כלים זה מזה ואף שההלכה שלא כדעתם].

2. כבוד למניעים של הזולת: הגמרא דנה מדוע נקבעה הלכה כבית הלל ולא כבית שמאי, והרי בית שמאי היו חריפים ומחודדים יותר. הגמרא עונה שבית הלל היו ענווים וצנועים יותר ולכן העניקו כבוד לדעה ההפוכה. זה התבטא בשני פרטים: א. הם היו מקפידים לצטט גם את דברי בית שמאי, הו אומר שהתייחסו אליהם כדעה עניינית שראויה לכבוד.

3. הקשבה לגישה ההפוכה: הגמרא מוסיפה שבית הלל היו מקדימים לצטט את דברי בית שמאי לפני שקמו להשמיע את דעתם. זאת כבר דרגה נעלית למטיבי לכת. לא רק לכבד את הזולת, אלא לשתוק ולהקשיב לו ומעת לעת להרהר במשמעות הדעה שלו, אולי יש בה גם אמת. זה אומר לשתוק כשהזולת מדבר, לעצור כמה שניות לפני שאתה עונה ואחר כך להראות לו שהקשבת לו. לצטט את מה שהוא אמר בהבעה של כבוד לדעתו. בשפה המקצועית זה נקרא "שיקוף".

ב"משפט שלמה" מסופר, שאחרי ששתי האימהות הציגו טענותיהן, אמר שלמה: "את אומרת כי בנך החי ובנה המת ואת אומרת כי בנך החי ובנה המת". ככה נראה משפט צדק: הצדק נעשה ואף נראה.

עירובין יג: שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוקים חיים והלכה כבית הלל... ומפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן? שנחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן.

ונסיים: האדמו"ר המהר"ש, הרביעי לבית חב"ד, נהג לקבל חסידים לפגישות יחידות ולייעץ בעניינים שונים. פעם יצא הרבי מחדרו בעיצומו של ליל פגישות כזה כשהוא מזיע ובגדיו רטובים ממאמץ. זה היה מפתיע, משום שמזג האוויר היה צונן, והרבי בסך הכול ישב והקשיב.

הרבי הסביר לבני ביתו: "בכל פעם שנכנס אליי אדם, אני פושט כביכול את הבגדים שלי ולובש את בגדיו של הדובר. אני מנסה להגיע אל עומק חווית האני' שלו כדי לקלוט את התחושות... וזה בהחלט מאמץ אינטנסיבי להתפשט ולהתלבש כל כך הרבה פעמים..."

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב